

Kulturno-umjetničko društvo »Delovi«

Čuvari baštine i običaja

ZRINKA ROKSANDIĆ

1. O povijesti mjesta i njegovim stanovnicima

Naselje Delovi smješteno je dvanaest kilometara jugoistočno od Koprivnice u plodnoj pjeskovitoj ravnici sjeverno od Bilogore na cesti između Novigrada Podravske i Hlebina. Danas je dio Općine Novigrad Podravski. Prvi put spominje se u kanoničkim vizitacijama 1680. godine. Vjeruje se da ime duguje prvom stanovniku ovog mjesta Martinu Delovljaninu. Sjeveroistočno od Delova, prema predaji je postojala utvrda i naselje Kelij-grad u vrijeme kada su provaljivali Mongoli u naše krajeve. Gospodar Kelij-grada bio je vlastelin Valentin Konjačić koji se uz pomoć ostalih gospodara (Prodavića, Komarne, Koprivnice i Glogovca) zajedničkim snagama borio protiv njihovih navala. U jednom jačem naletu Mongola, Kelij-grad je spaljen, a Konjačić je na žalost poginuo. Utvrda je još neko vrijeme postojala dok nije izbrisana s lica zemlje, a danas na žalost nema nikakvih tragova da je ikada postojala. Ponos Delovljana je Kapelica Presvetog Trojstva koja se nalazi u sredini naselja. Kapelica je podignuta 1927. godine, a kasnije je podignuto i raspelo. Na blagdan Presvetog Trojstva u Delovima se održava veliko proštenje i sveta misa te se pripremaju razne poslastice i jela tipična za ovaj kraj. Godine 1898. u mjestu je izgrađena škola. Delovi

su rodno mjesto mnogih znamenitih ljudi poput austrougarskog pukovnika Martina pl. Mihokovića, sveučilišnog profesora dr. Marka Mohačeka te svećenika Stjepana Šimunića.¹

Delovi imaju tri ulice: Čerić, Prosje i Pasomok. Dok za Čerić nema objašnjenja o podrijetlu imena, ulica Prosje dobila je naziv po prosu i heljdi koji su tu najbolje uspijevali, a za Pasomok vele da je u njoj svaka kuća imala bar jednog psa pa je po njima dobila i naziv.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Delovi su imali 250 stanovnika, a većina se i danas bavi poljoprivredom: ratarstvom i stočarstvom. Osim toga društveno su iznimno aktivni te okupljeni u više udruga: Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Delovi (osnovanom 1937. godine), Udruzi žena Delovi (osnovanoj 1980. godine) i Kulturno-umjetničkom društvu Delovi (osnovanom 2012. godine).

2. Kulturno-umjetničko društvo Delovi

Na inicijativu nekoliko entuzijasta 23. rujna 2012. godine osnovano je kulturno-umjetničko društvo koje nosi naziv svog mjesta Delovi. U Društvenom domu

¹ VULIĆ, Štefanija: *Delovi u riječi i u slici*. Novigrad Podravski: vlastita naklada, 2009.

Sl. 1. Kapelica Presvetog Trojstva u Delovima
(fotodokumentacija KUD-a Delovi)

Sl. 3. Prikaz običaja »matkanje«
(fotodokumentacija KUD-a Delovi)

Sl. 2. Nastup na Voloderskim jesenima
(fotodokumentacija KUD-a Delovi)

u Delovima održana je osnivačko-izborna skupština na kojoj su izabrani nadzorni i upravni odbor, sekcije i vodstvo. Članovi nadzornog i upravnog odbora za predsjednika društva izabrali su Darka Plantića, za zamjenika Marinka Šimunića, za tajnicu Marijanu Pozder, a za blagajnicu Šteficu Plantić. Osnovane su i folklorna, tamburaška i dramska sekcija te pjevački zbor. Voditeljica folklorne sekcije bila je Đurđica Juratović, voditelj tamburaške sekcije Damir Hranić, voditeljica dramske sekcije Na-

taša Šimunić, a pjevačkog zbora Dorotea Juratović. U početku rada društvo je brojalo tridesetak članova.²

Godinu dana kasnije, došlo je do promjena u vodstvu pa je tako za predsjednicu izabrana Štefica Plantić, zamjenicu Gabrijele Šimunić i tajnicu Nikolina Nikšić. Voditeljstvo dječje i odrasle folklorne sekcije preuzela je Zrinka Roksandić, dramske grupe Draženka Mihoković, a samo je voditelj tamburaške sekcije i nadalje ostao Damir Hranić. Tijekom 2015. godine osnovana je likovno-kreativna sekcija kojoj je voditeljica Štefanija Vulić od osnutka do 2019. godine kada tu ulogu preuzima Toni Karuza.

Danas u društvu djeluju sljedeće sekcije: velika i mala folklorna, tamburaška, dramska i likovno-kreativna. Pedesetak članova trudi se sačuvati kulturnu baštinu, običaje i tradiciju svog kraja. Iako djeluje tek osam godina, društvo bilježi velik broj nastupa na mnogim smotrama, festivalima i manifestacijama te na pozornicama širom Hrvatske i van njenih granica. Gostovalo je u Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Mađarskoj, Njemačkoj i Srbiji.

² Zapisnik s osnivačke Skupštine KUD-a Delovi, održane 23. 9. 2012. godine.

Osim toga redovito sudjeluje na svim županijskim i općinskim manifestacijama, a 2013. godine preuzima domaćinstvo županijske smotre izvornog folklora i folklornih ansambala, te dječjeg folklora i pri tom ugošćuje više od 1000 sudionika. Isto tako, bili su organizatori i domaćini manifestacije »Valentinovo u Novigradu Podravskom« u sklopu koje je održan izbor najsimpatičnijeg para u originalnoj ili rekonstruiranoj narodnoj nošnji. Na izboru su sudjelovali parovi iz većine hrvatskih županija i prikazali svadbenu i svakodnevnu odjeću svog kraja. Treba istaknuti i sudjelovanje u provedbi 10. Međunarodnog festivala folklora

»Iz bakine škrinje« 2013. godine u ulozi suorganizatora, domaćina i sudionika. Svake godine za mještane organiziraju božićni koncert na kojem sudjeluju sve sekcije društva, ali i prijateljske udruge. Osim toga, doprinos razvoju civilnog društva daju i uključivanjem u manifestacije humanitarnog karaktera. Svake godine uoči božićnih i uskrasnih blagdana programom razvesele korisnike Doma za odrasle osobe »Vizjak« u Glogovcu. Korisnicima i zaposlenicima Doma pri tome darujući ono što najbolje znaju: pjesmu, ples i radost.

Krajem svibnja 2020. folklorna i tamburaška sekcija pod vodstvom Kristine Benko Markovica vrijedno uvježbava izvođenje tradicijskih napjeva Podravine i drugih krajeva Hrvatske. Pri tome su najviše pozornosti posvetili uvježbavanju pjesme o Delovima za koju je stihove napisala Marija Rumeck Maca iz Novigrada Podravskog, a uglazbio ju je Stjepan Bobovec. Izvedba je snimljena u studiu Audio Bard, a u trenutku nastanka ovog teksta trajale su pripreme za snimanje video priloga. Tekst pjesme navodimo u cijelosti.

*Ima jeno lepo selo malo
Kaj med žitom v Podravini spi
Selo malo srcu mi priraslo,
To so naši lepi Delovi.
Tu ti ljudi jen drugog poštuju,
I složni so kak rođena braća,*

*Što se jemput v Delove navrne,
Gda godi se rado tu navraća
Refren :
Nasred sela cirkvica je mala,
Presvetoga Trojstva ime nosi,
Bdi nad selom i od zla ga čuva,
Delovljan se saki ž njom ponosi.
Do cirkvice škola đakov puna,
Dečji smeji i pesma tu se čuju
Tu se deca od malena vuče
Da se ljudi vole i poštuju
Pak dok zrasto vu velike ljude
I puti je drugam otpeljajo,
Svoje selo nigdar ne pozabe
Z Delovami sigde se štimaajo*

2.1. Folklorna sekcija

Iako broji tek dvadesetak članova, tijekom osam godina rada i istraživanja, na folklornu scenu je donijela niz pjesama i običaja iz područja Delova, ali i šire đurđevačke i koprivničke Podravine. Osim toga, članovi sekcije svojim izvedbama čuvaju i kulturnu baštinu drugih krajeva Hrvatske. Osobito zanimljive su koreografije iz Posavine, Hrvatskog zagorja i Međimurja autorice Zrinke Roksandić. Odabirom Selektora Hrvatskog društva folklornih koreografa i voditelja, 2015. godine sudjeluju na 13. Festivalu folklorne koreografije u Križevcima pri čemu su izveli koreografiju pjesama i plesova Podravine pod nazivom »Meglá pala na samu Barbaru«. Odlukom Selektora sudjelovali su i na 16. festivalu folklorne koreografije u Bjelovaru gdje se natjecalo osam koreografa iz vrhunskih i poznatih hrvatskih ansambala. Za svoj nastup dobili su veoma visoke ocjene, a izveli su koreografiju pjesmama i plesova Hrvatskog zagorja pod nazivom »Dišala je roža«. Sve izvedene koreografije potpisuje Zrinka Roksandić, a glazbenu obradu Damir Hrančić.

Najveće priznanje kvaliteti izvedbe stići će nekoliko godina kasnije, a bio je to izbor za sudjelovanje na 26. susretu hrvatskih folklornih ansambala Hrvatskog sabora kulture 2019. godine u Čakovcu. U kategoriji folklornih ansambala sudjelovalo

Sl. 4. Trenutci s nastupa i aktivnosti članova (fotodokumentacija KUD-a Delovi)

je 450 sudionika, članova deset ansambala i skupina iz deset hrvatskih županija te gostujuće grupe iz Slovenije i Bosne i Hercegovine. Pravo sudjelovanja na državnim susretima Delovljani su osigurali izborom na 21. Županijskoj smotri koreografičnog folklor Koprivničko-križevačke županije, a prema ocjeni stručnog povjerenstva (Krunoslav Šokac, Tomislav Habulin, mag.mus i Vesna Peršić Kovač, prof. etnologije). Tom prigodom izveli su koreografiju pjesmama i plesova Hrvatskog zagorja pod nazivom »Dišala je roža«. Prema pravilima predstavnici županija na državnim

susretima predstavljaju koreografiju kojom su osigurali plasman, a nastupe prati tročlano stručno povjerenstvo (dr. sc. Stjepan Sremac, Petar Varga, prof. i Ivančica Ivkanec, muzejska savjetnica) koji su ovom prilikom istaknuli kvalitetu izvedbe Delovljana, začuđeni činjenicom kako se radi o društvu koje dolazi iz malog mjesta i raspolaže vrlo malim brojem članova. Članovima društva sudjelovanje na Susretima s najboljim grupama iz cijele Hrvatske predstavlja veliku čast i priznanje te nagradu za uloženi trud. Isto tako to je i dodatan poticaj i motivacija za daljnje aktivnosti.

2.2. Dječja folklorna sekcija

Članovi društva puno vremena posvećuju radu s najmlađima učeći ih kako čuvati kulturnu baštinu svoga kraja te biti osjetljiv na potrebe najranjivijih društvenih skupina kroz uključivanje u aktivnosti humanitarnog karaktera. Danas sekcija okuplja petnaestak članova, a djeca uz voditelje Zrinku Roksandić i Damira Hranića redovito sudjeluju na svim Županijskim smotrama dječjeg folkloru te raznim manifestacijama, koncertima i smotrama. Među njima ističemo sudjelovanje na manifestaciji »Tancamo, popevamo i igramo se po podravski« koju organiziraju Društvo Naša djeca Koprivnica i Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Koprivničko-križevačke županije, uz podršku Grada Koprivnice i Turističke zajednice grada Koprivnice. Tijekom 2019. godine ova je manifestacija uvrštena među deset najboljih u Hrvatskoj, a među više stotina prijavljenih. Na njezinom predstavljanju u prosincu 2019. godine u Gornjogradskoj vijećnici u Zagrebu sudjelovala je i Lucija Horvat, članica ove folklorne sekcije te otpjevala prigodnu dječju podravsku pjesmu. Odličnom izvedbom oduševila je sve prisutne. Uz učenje plesa, djeca se osobito vesele sudjelovanju u humanitarnim aktivnostima pa tako prikupljaju otpadne čepove za projekt »Plastičnim čepovima do skupih lijekova« koji Komunalac provodi zajedno s Udrugom oboljelih od leukemije i limfoma Hrvatske iz Čakovca (UOLL). Aktivno sudjeluju i u kreativnim radionicama kako bi što više naučili o starim običajima. Učili su o tradicijskim tehnikama ukrašavanja uskršnjih jaja, kao i izradi božićnih ukrasa i čestitki od papira.

2.3. Mlađa i starija tamburaška sekcija

Tamburaška sekcija broji desetak članova, a program izvode samostalno i kao pratnja folklornim sekcijama. Voditelj je Damir Hranić koji potpisuje i sve glazbene obrade. Najveći uspjeh članova mlađe tamburaške grupe je nastup na 21. Susretima

hrvatskih tamburaških orkestara i malih glazbenih sastava 2014. godine u Dugom Selu na kojima je predstavljala našu Županiju te ostvarila zapažen nastup. U natjecateljskom dijelu programa izveli su puc i kokruzanu polku, podravski čardaš te drmeš iz Posavskih Brega. O načinu izvedbe koja je sastavu omogućila plasman na državne susrete najbolje govori osvrt selektora Dražena Varge koji je zapisao sljedeće: »Zanimljiv nastup tamburaške skupine iz Delova. Izbor programa tipično folklorni. Izvedbe sve tri skladbe obilovale raznolikim tempima i dinamičkim nijansiranjima. Djevojke na berdi, bugariji i braču pokazale da tambura nikako nije samo muško glazbalo. Bravo djevojke. Ovu skupinu predlažem za 21. Susret tamburaških skupina i orkestara u kategoriji folklornih tamburaških sastava.«

Među uspjesima starije tamburaške grupe ističe se prvo mjesto na 5. Susretu čuvara hrvatske etno baštine održanom u njemačkom gradu Filderstadtu 2017. godine. Valja napomenuti kako se tom prilikom u programu natjecalo sedamnaest kulturno-umjetničkih udruga iz Njemačke, Švicarske, Hrvatske te Bosne i Hercegovine.

Osim navedenih aktivnosti, članovi sekcije redovito sudjeluju na svim edukacijama i seminarima za tamburaške sastave i tradicijska glazbala. Društvo je za potrebe još kvalitetnijeg programa kupilo tri tradicijska glazbala: podravske dude, trstenicu i dvojnice.

2.4. Dramska sekcija

Dramska sekcija svake godine sudjeluje na Županijskim smotrama kazališnih amatera. Broji desetak članova, a od osnutka je promijenila dvije voditeljice. Prva od njih bila je Nataša Šimunić, koju 2015. zamjenjuje Draženka Mihoković. U zajedničkom kulturno-umjetničkom programu s folklornom i tamburaškom skupinom članovi sekcije redovito sudjeluju na manifestaciji »Matkanje u Delovima«, a nastupali su i u drugim mjestima na po-

družju Koprivničko-križevačke i susjednih županija: u Sigecu, Peščeniku, Otočki i Domajima izvođeci prigodne skečeve. Posebno su ponosni na predstavu »Ljubav nema jedno ime« za koju su dobili veoma pozitivne komentare Selektora Hrvatskog sabora kulture i nagradu za kostimografiju. Autorica teksta, redateljica i voditeljica grupe je Draženka Mihoković. Scenografiju je osmislio Danko Plantić, kostimografiju Ana Plantić, a glumili su: Stjepan Šimunić, Martina i Josip Petras, Marijanka Pozder, Andreja Horvat, Toni i Dora Karuza, Draženka Mihoković i Štefica Plantić.

2.5. Likovno-kreativna sekcija

Likovno-kreativna sekcija osnovana je 2016. godine. U sekciji djeluju slikari amateri i kreativci koji izrađuju ručne radove. Broji dvadesetak članova koji su od osnutka vrlo aktivni i svake godine organiziraju prigodne samostalne ili skupne izložbe slika i radova te sudjeluju na likovnim kolonijama koje se održavaju u našoj i susjednim županijama. Do sada su organizirali dvije likovne kolonije u Delovima, a bili su i domaćini 8. Županijske likovne kolonije na kojoj je sudjelovalo pedesetak likovnih amatera. Od aktivnosti ističu izložbu u Centru za kulturu u Letenyu (Republika Mađarska) na kojoj su sudjelovali u suradnji sa članovima Likovne sekcije Kulturno-umjetničkog društva Podravka. Tom prilikom radove su izlagali: Toni Karuza, Maria Šimunić, Đurđa Lovnički, Doris Mihoković, Lorena Plantić i Štefanija Vulić. U sklopu sekcije, pod mentorstvom Štefanije Vulić djeluje i dječja grupa malih slikara koji se kroz igru upoznaju s raznim slikarskim tehnikama.

Ova sekcija osmišljava projekte kojima želi promovirati svoje mjesto, oplemeniti svakodnevni život u Delovima i ostaviti uspomenu budućim generacijama. Jedan od njih je svakako oslikavanje velike uskrsne pisanice koju su 2017. godine ukasili motivima Delova. Pisanica je izlagana na nekoliko uskrsnih izložbi u Đurđevcu, Gudovcu, Dubravi i Delovima, a prikazana je

i u televizijskoj emisiji »Dobro jutro Hrvatska«. Svake godine, uoči Uskrsa izložena je u centru sela ispred kapelice Presvetog Trojstva. Tijekom 2019. godine, sedam članova ove sekcije izradilo je 14 postaja križnog puta kao dar za delovsku crkvicu Presvetog Trojstva koje su od Uskrsa 2019. i postavljene u kapelici. Članovi sekcije sudjeluju i u izradi adventskog vijenca i paljenju svijeća ispred kapelice. Osim navedenog, članovi sekcije osobito se ponose sudjelovanjem na likovnim kolonijama humanitarnog karaktera.

3. Izdvojene aktivnosti

3.1. »Delovsko veselje«

Ideja o manifestaciji kojom će se obogatiti društveni život stanovnika Delova javila se početkom 2015. godine, a iste godine je uz pomoć donatora, sponzora, Općine Novigrad Podravski i mještana manifestacija kojoj su nadjenuli ime »Delovsko veselje« prvi put i održana. Nakon toga održava se svake godine dan uoči Blagdana Presvetog Trojstva. Folklor i tradicija veliko su bogatstvo pomoću kojeg jasno iskazujemo pripadnost narodu, zajednici i obitelji. Stoga nam je cilj i obveza očuvati tradiciju i kulturnu baštinu te ju prenijeti na mlade naraštaje. Vođeni tim razmišljanjima članovi društva osmislili su ovu manifestaciju s namjerom čuvanja nasljeđa, tradicije i običaja zavičaja, ali i upoznavanja s običajima i tradicijom drugih područja Hrvatske i susjednih zemalja. Njome se posjetiteljima daje mogućnost upoznavanja s ljepotom i bogatstvom tradicijskih pjesama, plesova i narodnih nošnji. Tako su tijekom protekle četiri godine održavanja »Delovskog veselja« posjetitelji mogli uživati u pjesmama i plesovima koje su izvodile skupine iz Slovenije, Mađarske, Bosne i Hercegovine, s otoka Lastova, iz Garešnice, Novog Čiča, Ruda kod Samobora, Vinkovaca, Petrijevaca, Volodera, Đurđevca, Glogovca, Pušća, Križe-

Sl. 5. Članovi folklorne sekcije (fotodokumentacija KUD-a Delovi)

vaca i Vidovca. Posebno zanimljiv bio je nastup Stjepana Večkovića na tradicijskim glazbalima, a oduševili su i članovi gajdaškog orkestra iz Novog Čiča. Voditelj škole tradicijskih glazbala Vjekoslav Martinić iz Garešnice predstavio je tradicijska glazbala Bilogore, a veliku pozornost privukli su članovi Udruge citraša iz Mađarske izvedbama na citrama.

Članovi društva ponosni su što su do sada ugostiti više od 1000 sudionika iz prijateljskih udruga koje su s njima proslavile Blagdan Presvetog Trojstva. Osim folklorne večeri, sudionici ove manifestacije svake godine uživali su i u izložbi slika, kreativnih radova i starih fotografija članova likovno-kreativna sekcije i njihovih suradnika iz Koprivnice, Novigrada Podravnog i Glogovca. Posebnu pozornost privukle su stare fotografije iz etno zbirke obitelji Vulić tijekom izložbe pod nazivom »Mužikaši kroz povijest, od 1920. godine do danas«.

3.2. Sudjelovanje na revijama narodnih nošnji

U sklopu programa »Svako selo svoju šegu ima« u Križevcima je održana revija narodnih nošnji Hrvatske na kojoj su sudjelovali i članovi Društva. Za ovu prigodu odjenuli su svečanu nošnju koja se nosila prilikom odlaska u crkvu, na svatove ili na neke druge svečanosti. Uprizorili su majku koja s kćerkom i sinom ide u crkvu na misu. Nikolina Nikšić predstavila je svilenu originalnu djevojačku nošnju staru stotinjak godina od široke svile. Aleksandra Nikšić nosila je svečanu nošnju od baršuna koju su nosile starije udane žene i u ruci molitvenik i krunicu dok je Sven Kelemen odjenuo svečanu mušku nošnju s *rajtozama*.

U Kapeli u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji održana je revija narodnih nošnji na manifestaciji »Bilogorske jeseni«. Manifestacija je bila namijenjena najmlađim čuvarima narodne baštine koji su ponosno sa svojim majkama predstavili narodnu nošnju kraja iz kojeg dolaze. Zadana tema bila je svečano narodno ruho majke i djeteta. Delove su predstavljali Aleksandra Nikšić i sin Kristijan. Dječak je bio odjeven u sve-

čanu odjeću koju su nosili dječaci: široke hlače od domaćeg finog platna, rubače koja je sezala do ispod bedara, u prednjem dijelu ukrašena bijelom domaćom čipkom. Majka je nosila *surčicu* i *narancanu* suknju dugačku do gležnja. Ispod suknje imala je podsuknje bogato šlinganog obruba, a na suknji je bio *frtun*, bogato ukrašen volanima i trakama, iste dužine kao i suknja. Na glavi je imala rubac, *svilnjak*, a na nogama dokoljenice bijele boje i cipele *gležnjericice* na debelu povišenu petu, naprijed žnirane.

Uz revije, sudjelovali su u projektu »Nošnje Podravine – portreti« ostvarenog uz potporu projektima kulture Koprivničko-križevačke županije. Svi članovi od 2015. godine sudjeluju i na Renesansnom Festivalu u Koprivnici, gdje u seoskom dvorištu prikazuju način života kmetova u Srednjem vijeku. Prikaz uključuje pjesmu, ples i pripremu sirotinjske hrane (*trganci*, *šćipanci*, kaša, piletina, jela od koprive). Tom prilikom lijepe svečane nošnje dvadesetog stoljeća zamijenili su replikama kmetske odjeće od domaćeg platna, prilagođene temi manifestacije, a koju su većinom sami šivali. Prostor su opremili starinskim alatima iz etno kuće obitelji Vulić iz Delova koji se nekada koristio u svakodnevnom životu, a pokazali su i uzgoj domaćih životinja.

3.3. Edukacije, nagrade i priznanja

Kontinuirana edukacija osnovni je preduvjet za pravilan pristup folklornoj baštini te njezino očuvanje i kvalitetnu promociju, a članovi Društva redovito sudjeluju na svim seminarima koje organizira županijska Zajednica Kulturno-umjetničkih udruga i Hrvatski sabor kulture. U vrijeme epidemije COVID-19 sudjelovali su na više *webinara* koje je organizirao Hrvatski sabor kulture putem ZOOM aplikacije, kako bi održali kontinuitet aktivnosti i premostili višemjesečnu stanku u održavanju pjevačkih, plesnih i sviračkih proba i nastupa.

Kvalitetan rad i pravilan pristup folklornoj baštini vidljivi su i kroz nagrade i priznanja od kojih izdvajamo samo najznačajnije:

- Folklorna i tamburaška grupa: predstavnici Županije u kategoriji koreografranih folklornih skupina na 26. susretu hrvatskih folklornih ansambala Hrvatskog sabora kulture.
- Mlađa i starija tamburašakagrupa: predstavnici Županije na 21. Susretima hrvatskih tamburaških orkestara i malih glazbenih sastava Hrvatskog sabora kulture; osvojeno 1. mjesto starije tamburaške grupe na 5. Susretu čuvara hrvatske etno baštine u njemačkom Filderstadtu u organizaciji Matice iseljenika.
- Dramska grupa: nagrada za kostimografiju u predstavi »Ljubav nema jedno ime« na Županijskoj smotri kazališnih amatera u Đurđevcu.
- Voloderske jeseni 2013: prvo mjesto za najljepšu djevojku u narodnoj nošnji – Loreni Plantić koja je predstavila svečanu baršunastu repliku nošnje za hladnije dane.
- Tri zlata i jedno srebro na Picokijadi (povorka aranžiranih kola pod nazivom »Podravina od leta do leta«). Do sada su prikazali sljedeće teme: »Odpšenice do kruha«, »Od blata je zbita i ritkom pokrita« te »Delovski svati«.

4. Narodna nošnja Delova – istraživanje, čuvanje, izrada replika i rekonstrukcija

Pojmom narodna nošnja najčešće nazivamo odjeću određenog kraja ili zajednice, koju su njezini pripadnici koristili u svakodnevnim ili svečanim prigodama tijekom određenog vremenskog razdoblja. Najčešće su je izrađivali sami, prilagođavajući njezin izgled vlastitim potrebama i ukusu. Za razliku od građanske odjeće, ona koju su nosili pripadnici seoskih zajednica mijenjala se sporije, a posebnu ulogu imala je u određenim životnim situacijama: raznim svečanostima, ženidbama, vjerskim prigodama ili žalostima. Nošnja je obilježavala uzrast, bračno stanje, vjersku ili nacionalnu pripadnost. Tijekom istraživa-

nja načina odijevanja u Delovima ustanovljeno je kako se njezin razvoj i promjene mogu pratiti kroz više razdoblja. Do samog kraja 19. stoljeća odjeća se izrađivala od grubog domaćeg platna dobivenog od kopnlje i nešto manje od lana. Tkanina, suknjo i platno te izrada odjeće provodila se kod kuće pa razlike između svečane nošnje i obične svakodnevne, gotovo nije bilo, osim što je svečana odjeća izrađivana od tanjeg platna i ukrašavana vezom crvenim koncem, a svakodnevna od grubog platna koje su često bojili tamno plavom ili crnom bojom, uglavnom bez ukrasa. Početak 20. stoljeća donio je promjene u odijevanju. Dolaskom novih tkanina (baršuna, *štofa* i svile) žene su počele izrađivati odjeću bogatijeg kroja uz ukrašavanje svilenim trakama i čipkom. Suknje su se često šivale od lanenog materijala sličnog štofu koji se mogao lijepo *faldati* ili *rancati*. Boja nošnje bila je prilagođena godinama. Mlade djevojke voljele su nositi odjeću ružičaste (*rozne*) boje, malo starije žene tamnoplavu, tamnocrvenu i zelenu, a stare žene crnu i smeđu. Muškarci su šivali odijela kod krojača, od materijala koji im je bio dostupan i koji su kupovali od raznih trgovaca na kućnom pragu. Četrdesetih godina dvadesetog stoljeća počinje prelazak iz narodnog u građansko ruho te mu ona krojem i materijalima sve više nalikuje. Kako se kroz povijest mijenjalo narodno ruho, tako su se mijenjale i frizure, ogjavlja i obuća. U Delovima je živjelo i stanovništvo pravoslavne vjeroispovijesti koje se nekim detaljima razlikovalo u odijevanju od katolika. Na neki način su jedni na druge utjecali stilom odijevanja.³

4.1. Ženska svilena nošnja

Originalne svilene narodne nošnje sačuvane u Delovima stare su stotinjak godina. Suknje i pregače *frtuni* dužine su do ispod listova, a sašiveni su od *more svile* ili široke svile. Suknja je sitno *narancana*,

a *frtun* s prijeda šivan sa par širokih *faldi* bez posebnog ukrasa. Gornji dio nošnje čini *opleček*, bluza ili *surčica*. *Oplečki* su šivani od tankog domaćeg lanenog materijala, oko vrata i na kratkim rukavima bogato ukrašeni *šlingom*. Bluze su bijele boje izrađene od *markizeta* ili nekog sličnog tankog materijala, sprijeda ukrašene vezom boje suknje s ovratnikom ili trakom od iste vrste tkanine koja se vezala u mašnu. *Surčica* je deblja bluza izrađena od tkanine koja odgovara boji ostalih dijelova nošnje, sašivena je od lanenog materijala i s prednje strane ukrašena čipkom, raznobojnim trakicama i sitnim *faldicama*. Dugi i uski rukavi uz rub su joj ukrašeni čipkom, a krojena je ravno tako da uz struk bude šira i nosi se na suknju, dužine malo niže od struka. Uz ovaj stil odijevanja ispod suknje su se nosile tri podsuknje bogato izvezene *šlinganjem*, gaće pumperice, bijele dokoljenice, a na nogama kožne cipele *firtle* s remenčićima i malo povišenom širokom potpeticom. Ponekad su na bluze žene ogrtale tanke rupce *šafone* od lanenog ili pamučnog materijala čiji su rubovi bili bogato ukrašeni cvjetićima raznih boja te obrubljeni svilenim resama štranclima. Udane žene glavu su prekrivale maramama *svilnjakima* u boji prilagođenoj boji nošnje, a djevojke nisu nosile pokrivalo. Od boja, djevojke su najviše nosile plavu, ružičastu, boju jorgovana i crvenu, a starije žene tamnozelenu, smeđu i crnu.

4.2. Ženska baršunasta nošnja

Budući da odjevni predmeti ovog tipa nisu sačuvani na terenu, pristupilo se izradi replika temeljenih na podacima prikupljenim razgovorom s kazivačima kao i starim fotografijama s početka 20. stoljeća. Baršunasta nošnja sastojala se od *narancane* suknje dužine do ispod listova sa širim *rancanim faldama*. *Frtun* od satena iste je ili nešto svjetlije boje, bogatih širokih volana, ukrašen čipkom ili satenskim širim trakama. Bluza *surčica*, gornji dio koji se nosi na *opleček* od istog je materijala kao suknja, dužine ispod struka, dugih ru-

3 Navedeni podatci prikupljeni su tijekom terenskih istraživanja u razdoblju od 2016. do 2020. godine.

kava, na prednjem dijelu bogato ukrašena satenskim trakama te sitnim ušivenim *faldicama*. Ovratnik i donji dio rukava ukrašeni su čipkom. Na *surčicu* su tijekom zime djevojke nosile rupce *vunenjake* svjetlijih boja, a starije žene tamnijih.

Od donjeg rublja nosile su se gaće pumperice dužine do iznad koljena, sašivene od finog domaćeg platna. Nogavice su im bile obrubljene čipkom ili *šlingom*, a bile su stisnute ušivenim gumicama. Nadalje, tu su spadale i podsuknje koje su se izrađivale od domaćeg platna, u struku bogato nabrane *narancane* i vezane sašivenim trakama, takozvanim *žnjorama*. Rubovi podsuknji bili su ukrašeni domaćom čipkom ili lijepim *šlingama*. Najčešće su se nosile po tri podsuknje, a sitnije žene nosile su ih i više. U ovoj verziji odijevanja i *opleček* je spadao u donje rublje, bio je bogato ukrašen *šlingom*, kratkih rukava, a nosio se ispod bluze ili *surčice*.

4.3. Ženska oglavlja i nakit

Ženska oglavlja bila su veoma različita: nosile su se mašne, svilene marame *svilenjaki*, vunene i pamučne marame, poculice. Poculicu su nosile mlade snahe na stražnjem dijelu glave i pokrivala je pletenicu počešljanu u *kofrljin* (jedna ili dvije pletenice koje su se na zatiljku omotala i kopčale špangicama ili ukosnicama). Žene su je same izrađivale od materijala i ukrasa koje su imale kod kuće. Krojene su kao kاپice manjih dimenzija, na podlozi od bijelog pamuka, baršuna ili štofa šivali su se ukrasi, svilene trakice, čipka, zlatni i srebrni *foruši* ili dijelovi *kraljuša*. Vještije i bogatije žene imale su izrađene ljepše poculice.

Mlade djevojke nosile su pletenice, jednu ili dvije koje su se spuštale niz leđa uz dodatak bogate svilene mašne. Udate i starije žene češljale su kosu s razdjelkom na sredini ili sa strane glave. Opranu i vlažnu kosu mazale su svinjskom masti da bi mogle oblikovati kosu u razne *cakline* i *velne*. Pri tome su se služile raznim pomagalicama: kopčama, *brenerima*, *klamerima* i

drotanim špangicama. *Klamerima* su oblikovale *cakline*. *Breneri* su bile naprave koje su se grijale u peći i njima su mlade djevojke uvijale kosu i pravile velne. Kad je prednji dio frizure bio uređen radile su *korfljin*. Takve frizure nosile su mlade djevojke i mlade udane žene bez pokrivala.

Žene iz Delova nisu bile poznate po bogatstvu nakita i kićenju. Početkom stoljeća oko vrata nosile su svilene ili baršunaste trakice ukrašene medaljonom ili staklenim privjeskom u obliku suze. Kasnije su se kitile *kraljušima* i ogrlicama kupljenim na proštenjima. Staklene ogrlice ili imitacija bisera nizanih u jedan red bili su najčešći nakit do četrdesetih godina prošloga stoljeća. Nakon toga zlatni lančići obično s privjeskom križa i zlatne sitne naušnice s tri oka bile su najčešći nakit. Najpopularniji nakit kod djevojaka i mladih žena koji u modu ulazi tridesetih godina dvadesetog stoljeća bio je sat. Na neki način simbolizirao je i položaj i imovinsko stanje djevojaka i žena. Narukvice i prstenje, osim zaručničkog, nisu nosile. Opisan način odijevanja bio je prisutan kod žena katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti.

4.4. Muška nošnja

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća muške nošnje šivale su se od domaćeg konopljinog ili lanenog platna i vune. Svečana muška nošnja sastojala se od širokih gaća ili hlača, rubače do ispod bedara i lajbeka crne boje. Svečana rubača bila je ukrašena sprijeda, na ovratniku i rukavima domaćom čipkom ili *faldericama*. Na glavi se nosio šešir, na nogama cipele gojzerice, a zimi obično *trifrtaljni* vuneni kaput. Nakon Prvog svjetskog rata, muška odjeća počela se mijenjati, ne toliko po kroju već po materijalima. Muškarci su i dalje nosili hlače širokih nogavica, ali sada sašivene od vunene tkanine štofa. Na rubaču su oblačili prsluke ili kratke kapute. Zimi su nosili na glavi šešire, rjeđe kape šubare. Sve češće kao svečano muško ruho počele su se nositi štofene hlače *rajtoze*, od struka do koljena šireg kroja, a uz potkolje-

nicu vrlo uske. Osim od štofa, izrađivale su se i od sukna ili sličnih debljih materijala jer su se nosile zimi. Na nogama su imali visoke kožne čizme. *Trifrtalni* kaputi tada su bili šivani kod krojača od *štofa cibelina*.

4.5. Dječja nošnja

Djeca su se odijevala u domaće platno, uz dodatak obično kod muške djece *štofastih* hlača ili zimskih kaputića. Svečana dječja odjeća šivala se od tankog domaćeg platna. Djevojčice su nosile haljinice raznih dužina, široke, do sredine listova. Bile su lijepo, ali i skromno ukrašene domaćim vezom ili šlinganim ovratnicima. Tek početkom 30-ih godina dvadesetog stoljeća *opravice* kod djece doživljavaju promjenu. Sve se više šivaju suknjice od kupljenih materijala. Djevojčicama su se za svečane prigode šivale suknje do ispod koljena od *štofica* za zimu ili tanjih materijala za ljeto. Bluzice su i dalje šivane od tankog domaćeg lanenog platna, dugih rukava, s ovratnikom *kragnicom*, i pintom u pojasu. *Kragnice*, pinta u pojasu i rub rukava bili su izvezeni raznim šarenim cvjetićima. Ispod bluze nosile su *oplečke* prilagođene dobi. Kosu su plele u pletenice, a ako je bila kraća nosila se raspuštena s razdjeljkom obično na lijevoj strani, a na desnoj se nalazila svezana mašna pričvršćena *droteonom* špangicom. Na pletenice su se vezale svilene mašne raznih boja. Najmlađima su se vezale bijele ili ružičaste mašne, a starijima crvene. Na nogama su imale bijele čarapice ili dokoljenice. Cipele za svečanu prigodu bile su niske sa remenom i kopčanjem sa strane. Zimi su djevojčice nosile štrikane kape, vunene marame obično od mame, čizmice ili visoke cipele te vunene kaputiće, često šivane od *štofa cibelina*.

Svečana odjeća dječaka bila je obična kao i kod djevojčica. Nosili su široke hlače od domaćeg finog platna i košulje *rubače* koje su sezale do ispod bedara i bile ukrašene na prednjem dijelu domaćom čipkom. Kasnih 20-ih godina prošlog stoljeća dječaci su počeli nositi hlače šivane od drugih materijala. Ljeti su bile kratke, a zimi

duge hlače. Nosili su kaputiće od *cibelina* ili vunene pletene kapute od domaće neprerađene vune. Na glavi su nosili kape šilterice, a na nogama visoke cipele. Svakodnevna odjeća se krojem nije razlikovala od svečane, jedino je bila šivana od grubljeg platna, a kasnije od *delina* i *štofica*. U školu se nosila svakodnevna čista i uredna odjeća.

4.6. Radna nošnja

Žene su nosile ruho od domaćeg platna obojenih suknji i *frtuna*. Kupovale su i jeftinije materijale kao što je *delin* i šivale suknje, *frtune*, bluze i *oplečke*. Osobito popularni bili su šareni *delinski* materijali sa sitnim cvjetićima raznih boja pri čemu su starije žene nosile tamnije, a mlađe svjetlije boje. Na glavi su nosile šamije vezane odostraga. Za mlađe žene su to najčešće bile šamije crvene boje sitnog uzorka ili točkica, a za starije tamnoplave ili crne sa sitnim bijelim uzorkom. Ljeti su hodale bosa ili su obuvale vunene papuče dok su na jesen nosile gumene čizme i vunene kratke čarape koje su same štrikale.

Radna muška odjeća šivala se početkom 20. stoljeća od grubog domaćeg platna. Široke bijele gaće, dugačka rubača i gore *frtun šulc*. Ljeti su hodali bosi ili u gumenim opancima, a zimi bi noge omatali u obojke i nosili visoke gumene čizme. Radno ruho šivale su domaćice koje su bile vješte i u pletenju ili štrikanju odjeće od vune, kao što su kape, prsluci, čarape ili veste. Od kraja 19. stoljeća muškarci su nosili kratku ošišanu kosu i šešir.

4.7. Obredna nošnja

Žene su tijekom godine nosile obrednu nošnju koja je bila povezana s vjerskim, žalobnim i drugim svečanim zbivanjima. Svadbena ili vjenčano ruho bilo je najsvetnije ruho. Mladenka je za vjenčanje nosila bijelu vjenčanicu od finog materijala, bogatu krojem i izvedbom. Do 40-ih godina prošlog stoljeća vjenčаницe su se šivale iz dva dijela, suknje i bluze. Suknja

je sezala dužinom malo iznad gležnja, narbrana ili *narancana* cijelom širinom bez *frtuna*. Bijela bluza bila je sašivena široko, a oko struka je imala pintu ukrašenu čipkom. Na glavi su nosile vijenac našiven na neku vrstu kapice i veo koji je odgovarao dužini suknje. Kasnije su mladenke nosile jednodijelne dugačke vjenčance materijalom i krojem prilagođene vremenu. Uvijek su bile bogato ukrašene glave vijencima i dugim šlajerom od tila. Ostali svatovi i uzvanici nosili su najsvečanije ruho koje su imali, sve u čast mladenaca i njihovih roditelja. Od obredne nošnje Delovljanke su nosile žalobno ruho. To se ruho nosilo na pogrebe, a uža obitelj i u koroti. Mlađe i starije žene oblačile su crno ruho i nosile ga i žalovale do godine dana poslije smrti drage i bliske osobe. U korizmi, na misu su obukle crno kao znak žaljenja i suosjećanja na muku Isusovu. Muškarci nisu nosili posebno obredno ruho, već prilagođeno svečano.

5. Istraživanje običaja i kulturne baštine

Prva nedjelja nakon Uskrsa ima nekoliko naziva: *bijela nedjelja*, *mladi Uskrs* i *matkana nedela*, a u Podravini je bila osobito značajna po običaju *matkanja*. Prema sjećanju starijih kazivača u Delovima se ono odvijalo na sljedeći način: *matkanje* se odvijalo u kući jedne od djevojaka čija bi majka pripremila tradicionalnu hranu, ili bi svaka od djevojaka donijela sa sobom nešto od hrane, svaka prema svojim mogućnostima. Kuća u kojoj se *matkalo* bila je ukrašena zelenilom i prvim proljetnim cvijećem. Tog dana djevojke u dobi od 14 do 18 godina razmjenjivale su najljepše ukrašene pisanice. Razmjena je morala biti unaprijed dogovorena, a djevojke su birale najbolju prijateljicu s kojom su mijenjale jaje uz riječi: »'Oćeš biti moja matka?« i »Na ti matka pisanicu, na!« Nakon toga poljubile su se i postale »matke« i tako ostale do kraja života. Od tada su se posjećivale, družile i pazile jedna na drugu. Postale su

toliko bliske da su jedna drugoj bile *klenčerice* ili kume na vjenčanju ili krsne kume djeci. Isto tako, i njihove obitelji bi na taj način izgradile vezu jednaku krvnom srodstvu ili kumstvu. Tijekom ovog običaja razmjenjivala su se jaja *pisanice* ukrašene jednom od tradicijskih tehnika ovog kraja: pisanjem voskom i struganjem boje s jajeta oštrim predmetom. Pisanice su ukrašavale mame i bake djevojaka na Veliki petak. *Matkanje* su mladi uvijek željno iščekivali. Nakon razmjene pisanica slijedila je večera i zabava na koju su se djevojkama mogli pridružiti i seoski mladići s kojima su, obzirom na to da je korizma prošla, djevojke sada smjele i zaplesati lagane plesove. Nakon *matkanja*, djevojke su čuvalе svoje darove za uspomenu. Stavile su pisanicu u čašu pa u ukrašen prozor gdje je bila do Trojaka. Nakon toga, pospremle su je u ormar za odjeću. Ako je djevojka bila iz bogatije obitelji u prozoru se uz pisanicu mogla vidjeti i naranča. Kako bi sačuvali ovaj stari običaj, članice Udruge žena Delovi, te članice i članovi Kulturno-umjetničkog društva Delovi uz pomoć i u suradnji s Hrvatskom radiotelevizijom snimili su sceniski prikaz u etno kući i na imanju Štefanije i Zvonka Vulića u Delovima. Običaj se prikazivao na Hrvatskoj televiziji u vrijeme uskrsnih blagdana.

Plesanje *vuzmenog kola* još je jedan običaj uskrsnog razdoblja koji je bio prisutan u Delovima, a njime je počelo i prvo društveno veselje nakon korizme. To je bila prigoda da svi odjenu novo ruho koje se priređivalo tijekom dugog zimskog razdoblja. Tim ruhom se iskazivalo ekonomsko bogatstvo obitelji i društveni položaj pojedinca. *Vuzmeno kolo* izvodilo se isključivo na Uskrs i Uskrsne blagdane, pa mu otuda i ime. Bilo je to žensko kolo obrednog karaktera koje se izvodilo uz jednoglasno pjevanje. Kolo se kreće u smjeru hoda kazaljke na satu vrlo smireno, laganim tempom i dostojanstvenim držanjem. Plesalo se pred crkvom i na raskršćima, a obično bi ga povele djevojke i mlade *snehe*, kojima bi se pridružili momci, rjeđe i mladi oženjeni muškarci. Starije žene i muškarci

nisu plesali, ali su majke djevojaka rado sudjelovale kao promatračice koje su gledale uokolo kakva je koja djevojka, koja ima kakvu podsuknju, kako se koja drži... Mlade snahe plesale su još godinu ili dvije nakon udaje, a nakon toga ne. Čovjek koji pleše u kolu otvara se društvu u kojem pleše, a društvo se istovremeno otvara njemu, u kolu čovjek nikad nije sam. Ovakvi stari običaji svakako se moraju prenositi na mlađe naraštaje i nikako ne smiju biti zaboravljeni.

6. Zaključak

Iz navedenih aktivnosti vidljivo je kako su Delovi zauzeli vrlo značajno mjesto u obogaćivanju društvenog života općine Novigrad Podravski. Ako se uzme u obzir mali broj stanovnika, osobito su važni uspjesi postignuti na državnoj i međunarodnoj razini. Najvažnijim postignućem ipak smatramo činjenicu da društvo okuplja članove različitih dobnih skupina od 3 do 73 godine. Osim pojedinaca, u rad su uključene i čitave obitelji. U proteklih osam godina veoma uspješnog djelovanja, pokazali su izniman trud u njegovanju i čuvanju tradicije i običaja svog kraja što je rezultiralo priznanjem koje su na svečanoj sjednici Općinskog vijeća Općine Novigrad Podravski, održanoj povodom Dana općine 15. srpnja 2016. i primili. Zahvalnica za izuzetna postignuća u području kulture i odgoju mladih, te izniman doprinos razvoju i ugledu Općine Novigrad Podravski simboličan je način zahvale svima koji su doprinijeli uspješnosti Društva: svim ljudima dobre volje i velikog srca koji vole, pomažu i prate rad njegov rad te svim članovima i njihovim obiteljima koji odvajaju svoje vrijeme kako bi očuvali našu kulturnu baštinu.

Literatura i izvori

- VULIĆ, Štefanija: *Delovi u riječi i u slici*. Novigrad Podravski: vlastita naklada, 2009.
- *Zapisnik s osnivačke Skupštine KUD-a Delovi*, održane 23. 9. 2012. godine.
- Vlastita terenska istraživanja provedena u razdoblju od 2016. do 2020. godine.